

Document	Archeologisch & Cultuurhistorisch Advies (update)
Plangebied	BP Tuindersweijde, Obdam, gemeente Koggenland
Adviesnummer	19195
Opsteller(s)	A.S. de Groot (archeoloog) & C.M. Soonius (regio-archeoloog)
Datum	21-07-2021

Advies Archeologie	Dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie' laten vervallen.
Advies Cultuurlandschap	Geen bezwaar.
Vervolgtraject	Voor het opstellen van de ruimtelijke onderbouwing kan de voorgestelde tekst uit paragraaf 6 worden gebruikt voor het hoofdstuk Beleidskader.

Archeologisch & Cultuurhistorisch Advies (update)

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Koggenland (contactpersoon: dhr. M. Stroet) is gekeken naar het aspect archeologie en cultuurhistorie met betrekking tot de ontwikkeling Tuindersweijde in Obdam, gemeente Koggenland (afb. 1).

Op de locatie Tuindersweijde aan de oostzijde van Obdam zal op den duur woningbouw worden gerealiseerd. In 2011 is reeds een archeologisch bureauonderzoek opgesteld ten behoeve van de voorgenomen ontwikkeling (Archisnummer 2316610100).¹

De ontwikkeling van het plan is vervolgens vertraagd en werd in 2019 weer opgepakt. Toen is gestart met het opstellen van een ruimtelijke onderbouwing voor het bijbehorende bestemmingsplan. In 2019 is geadviseerd ten behoeve van de op te nemen stukjes over archeologie en cultuurhistorie in de ruimtelijke onderbouwing.²

Inmiddels is het plangebied iets uitgebreid. Het plangebied heeft nu een oppervlakte van ca. 30 ha en is grotendeels onbebouwd (afb. 1). Onderhavig adviesdocument vormt een update van het document uit 2019.

¹ Soonius 2011.

² De Groot & Soonius 2019.

Afbeelding 1. De ligging van het plangebied Tuindersweijde (rode stippellijn) op een luchtfoto (bron: PDOK).

2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

Voor het plangebied gelden momenteel het Bestemmingsplan Landelijk Gebied (vastgesteld 27-02-2013) en het Reparatieplan Landelijk Gebied 2017 (vastgesteld 14-05-2018).³ In 2012 is door de gemeenteraad van Koggenland de gemeentelijke archeologische beleidskaart vastgesteld. Deze archeologische kaart is in 2012 vervaardigd door Archeologie West-Friesland.⁴ In 2016 is de kaart en de bijbehorende toelichting aangescherpt ten behoeve van de herziening Bestemmingsplan Landelijk Gebied.⁵ Op de beleidskaart is aangegeven waar de bekende archeologische waarden zich bevinden en welke archeologische verwachtingen er zijn in de categorieën Waarde – Archeologie 1 tot en met 5. De waarden en verwachtingen zijn gecombineerd met een beleidsadvies per zone.

Op de Beleidskaart Archeologie van de gemeente Koggenland valt het plangebied grotendeels binnen een zone die is vrijgesteld van archeologisch onderzoek (afb. 2). Een deel aan de oostzijde van het plangebied (totaal ca. 29.000 m²) valt binnen een zone waar het aspect archeologie dient te worden meegewogen bij plannen van 20.000 m² en groter en dieper dan 40 cm (Waarde – Archeologie 5). Het betreft hier het buitengebied waarvoor een lage tot zeer lage archeologische verwachting geldt voor alle perioden.

Daarnaast valt een vlak van ca. 90 m² samen met de locatie van de oude dijk rond de Midden Braak, waarvoor een vrijstellingsgrens van 100 m² (met een dieptegrens van 35 cm) wordt gehanteerd op de beleidskaart.

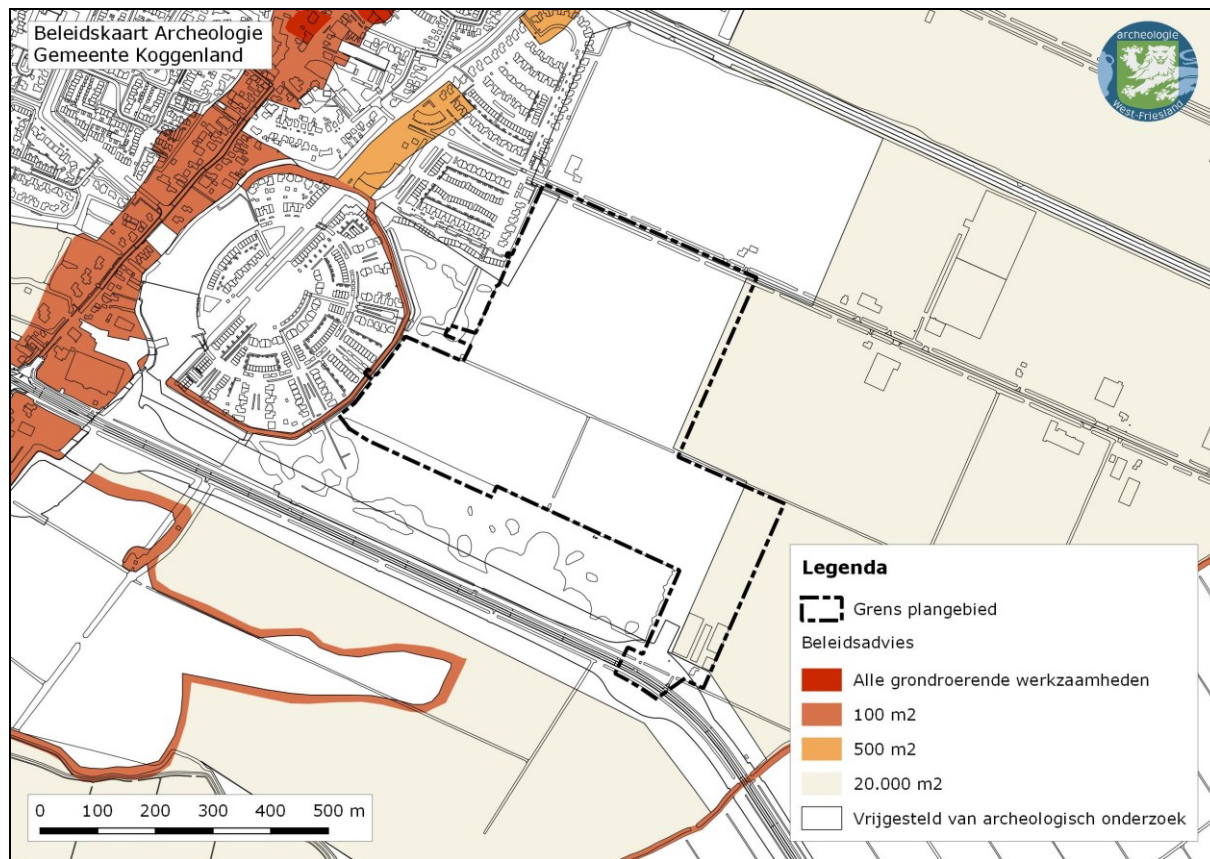
³ NL.IMRO.1598.BPLGKoggenland-va01 en NL.IMRO.1598.ReparatieBPLG2017-va01.

⁴ Gemeente Koggenland 2012.

⁵ Soonius, Gerritsen & Duijn, 2016.

Alleen de vrijstellingsgrens van 20.000 m² uit het bestemmingsplan en de beleidskaart archeologie wordt door de oppervlakte van het plangebied Tuindersweijde overschreden. In het zuidelijke deel van deze zone staan grote stallen.

Ter hoogte van het plangebied is geen dubbelbestemming Waarde – Cultuurhistorie opgenomen.

Afbeelding 2. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de Beleidskaart Archeologie van de gemeente Koggenland.

3. Historische achtergrond

Het plangebied ligt in de Wognummerkogge. De verkaveling van Obdam, Hensbroek, Noorddijk en Spierdijk vormt hier een veerverkaveling. De ruggengraat van de verkaveling lag ter hoogte van de Wogmeer (van oorsprong een veenstroompje). Langs de Weersloot lagen de oorspronkelijke ontginningsnederzettingen van Obdam en Hensbroek. Rond de 12de eeuw zijn als gevolg van overstromingen braken, als de Zuider- en Middenbraak, ontstaan. Toen is ook de lintbebouwing naar de huidige locatie verplaatst. De Middel Braak ligt vlak naast het plangebied. In de 17de eeuw is deze braak drooggelegd.

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. De braken zijn duidelijk zichtbaar op een kaart uit ca. 1608 (afb. 3). Op een kaart uit ca. 1610 is te zien dat de Wogmeer inmiddels is ingepolderd, maar de braken nog niet. De Midden Braak is wel drooggelegd (afb. 4). Op de kaart van Johannes Dou (1651-1654) is de Middel Braak drooggelegd. Hij heeft nu de naam 'Bedyckte Braeck' gekregen (afb. 5). Op de kadastrale minuutkaart uit 1825 is de situatie in meer detail weergegeven. De Middel Braak is nog onbebouwd en de dijk is nog duidelijk zichtbaar (afb. 6).

Op geen van de geraadpleegd historische kaarten is bebouwing zichtbaar binnen het plangebied.

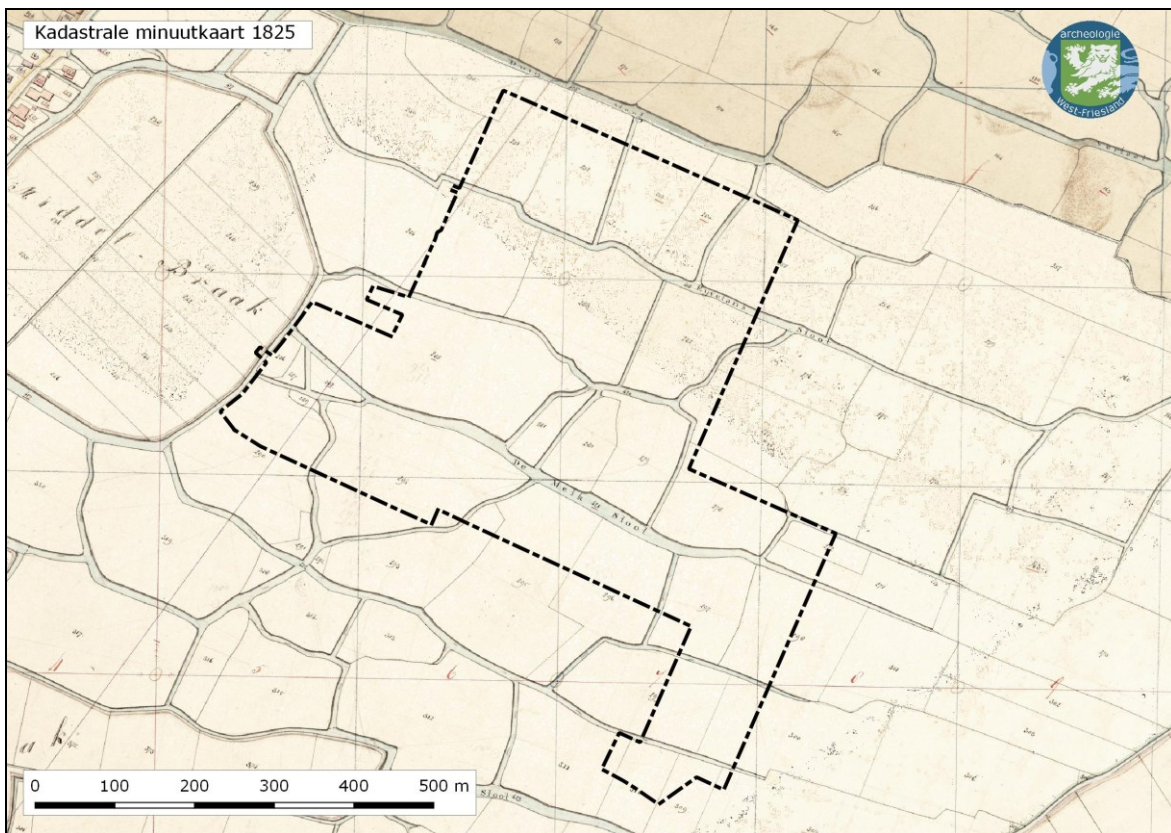
Afbeelding 3. De globale ligging van het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op een uitsnede van de kaart van de Wogmeer van vóór de drooglegging, Gerrit Dircksz Langedijk ca. 1608 (collectie WFA).

Afbeelding 4. De globale ligging van het plangebied (rode cirkel, bij benadering) op een uitsnede van de kaart van de Wogmeer van na de drooglegging.

Afbeelding 5. De globale ligging van het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op een uitsnede van de historische kaart van Johannes Dou (1651-1654, collectie WFA).

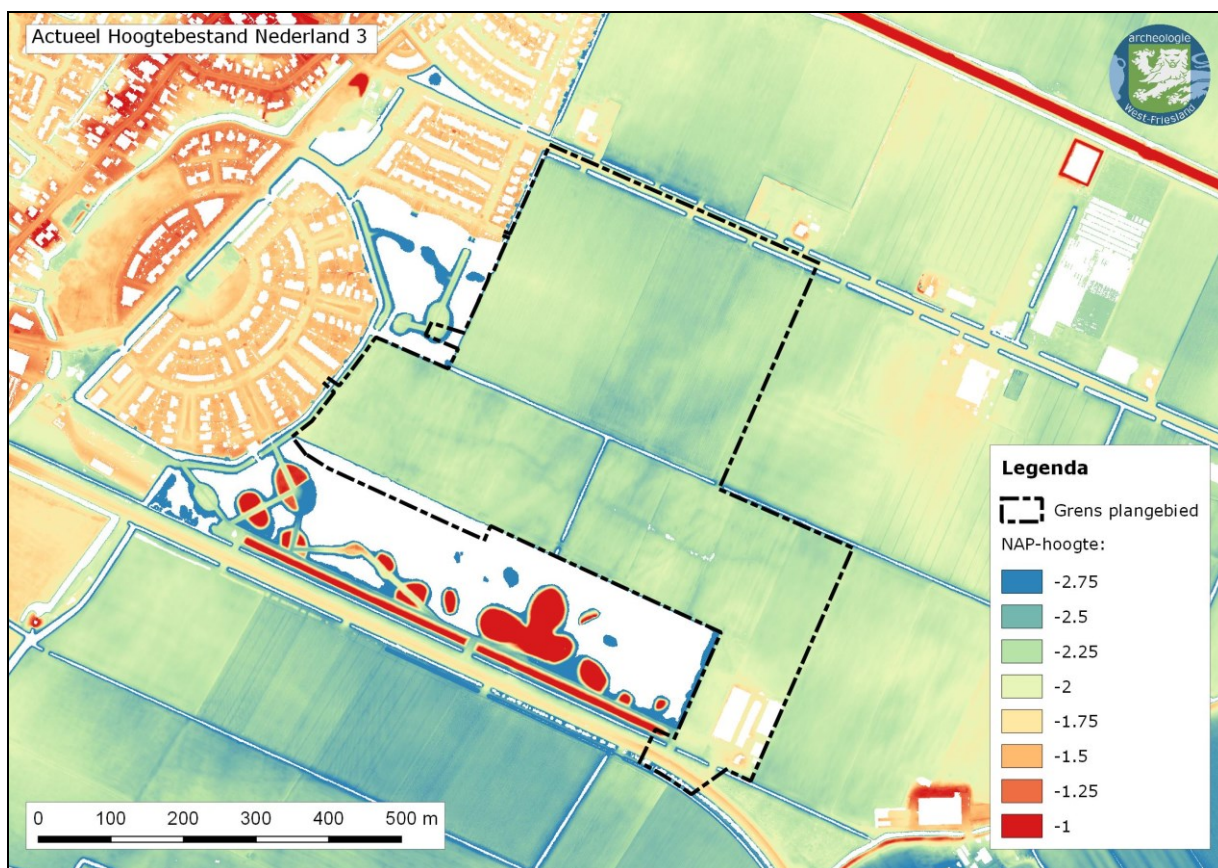
Afbeelding 6. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de kadastrale minuutkaart uit 1825 (bron: beeldbank.cultureelergoed.nl).

In de jaren '70 van de vorige eeuw heeft ruilverkaveling plaatsgevonden in de Polder Obdam. Hierdoor wijkt de huidige percelering sterk af van de oorspronkelijke percelering. Het gehele plangebied is tijdens de ruilverkaveling geëgaliseerd waardoor de NAP-hoogte op 1,9 tot 2,3 m – NAP is komen te liggen.

4. Archeologische en geologische bronnen

Op basis van de geologische ontstaansgeschiedenis van het gebied geldt een lage tot zeer lage verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Booronderzoeken die zijn uitgevoerd in de omgeving van het plangebied hebben geen archeologische waarden aangetoond. De bodemopbouw wijst op aftopping/egalisatie of op het feit dat het gebied in de prehistorie slecht bewoonbaar was (o.a. Archisnummers 2107200100 & 2224295100).⁶

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland 3 zijn binnen het plangebied geen opmerkelijke hoogteverschillen te zien die zouden kunnen wijzen op geo-(morfo-)logische fenomenen als geulruggen en strandwallen. Wel zijn in het reliëf nog de op een aantal plekken de oude perceelsloten zichtbaar (vergelijk afb. 6 en 7).

Afbeelding 7. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op het Actueel Hoogtebestand Nederland 3 (bron: www.ahn.nl).

5. Cultuurlandschap

De dijk die om de Middel Braak heeft gelopen staat op de cultuurhistorische waardenkaart aangegeven als van historisch-geografische waarde (WFR093G). Op het AHN is een deel van de dijk rond de Middel Braak nog zichtbaar (afb. 7). Er is echter geen sprake meer van een aaneengesloten dijkkring.

⁶ Van Eijk 2004 & Leijnse 2006 & Boekema 2009.

In 2012 is een beeldkwaliteitsplan opgesteld voor het landelijk gebied binnen de gemeente Koggenland. Het plangebied valt binnen Polder Obdam en ligt in een overgangsgebied met een halfopen landschap. Dit deelgebied wordt beschreven in het beeldkwaliteitsplan. Zo wordt beschreven dat de openheid van de polder behouden zou moeten blijven. Ook dienen doorzichten vanuit de lintstructuur en de ruimtelijke onderbreking tussen Hensbroek en Obdam te worden behouden. Karakteristieke dijklichamen moeten behouden of versterkt worden en langs de dijken dient een open zone van 100 m gehandhaafd te blijven. Ook het kronkelend verloop van watergangen moet zoveel mogelijk behouden blijven. Voor Obdam is gekozen voor een uitbreiding richting het Oosten.⁷

Onderhavig plangebied voldoet aan de uitbreiding richting het Oosten. Binnen het plangebied zijn geen kronkelende waterlopen meer aanwezig. Tevens zullen doorzichten vanuit de linten niet worden onderbroken, want tussen het lint en het plangebied is al een nieuwbouwwijk aanwezig. De ruimtelijke scheiding tussen Hensbroek en Obdam blijft na realisatie van het plan intact. De oude dijk om de Middel Braak zal niet onevenredig worden verstoord door het nieuwbouwplan.

6. Tekst voor hoofdstuk Beleidskader (optioneel)

Rijksbeleid archeologie en cultuurhistorie

De Monumentenwet 1988 is op 1 juli 2016 overgegaan in de Erfgoedwet. De Erfgoedwet vormt samen met de Omgevingswet het wettelijke fundament voor de cultuurhistorie in Nederland. In de Erfgoedwet is vastgelegd hoe met ons erfgoed wordt omgegaan, wie welke verantwoordelijkheden daarbij heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend. De Erfgoedwet bundelt bestaande wet- en regelgeving voor behoud en beheer van het cultureel erfgoed in Nederland. Bovendien zijn aan de Erfgoedwet een aantal nieuwe bepalingen toegevoegd. Het beschermingsniveau zoals die in de oude wetten en regelingen golden blijven gehandhaafd. Onderdelen van de Monumentenwet die de fysieke leefomgeving betreffen, worden overgeheveld naar de Omgevingswet die in 2021 van kracht wordt. Voor deze onderdelen is een overgangsregeling in de Erfgoedwet opgenomen voor de periode 2016-2021. Het betreft dan:

1. Vergunningen tot wijziging, sloop of verwijdering van rijksmonumenten
2. Verordeningen, bestemmingsplannen, vergunningen en ontheffingen op het gebied van archeologie
3. Bescherming van stads- en dorpsgezichten

Zaken zoals het certificeringsstelsel en de aanwijzing van archeologische rijksmonumenten blijven in de Erfgoedwet.

Per 1 januari 2012 is de Modernisering Monumentenwet doorgevoerd via een wijziging van artikel 3.6. lid 2 van *Besluit ruimtelijke ordening*. In de toelichting van een bestemmingsplan moet voortaan het volgende worden opgenomen: Een beschrijving van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden. Hierdoor dienen cultuurhistorische waarden dus uitdrukkelijk te worden meegewogen bij het vaststellen van bestemmingsplannen. Gemeenten zullen een inventarisatie moeten (laten) maken van alle cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplangebied, dus niet alleen de archeologische waarden. Daarnaast moeten ze aangeven welke conclusies ze daaraan verbinden en op welke wijze ze deze waarden borgen in het bestemmingsplan. Dit is één van de pijlers van de Modernisering Monumentenzorg (MoMo).

De Rijksdienst helpt gemeenten om hieraan te voldoen met de Handreiking erfgoed en ruimte. Hierin staat hoe gemeenten zo'n inventarisatie en analyse kunnen uitvoeren. Ook wordt in deze handreiking aangegeven op welke wijze gemeenten cultuurhistorische waarden kunnen opnemen in een bestemmingsplan, compleet met voorbeeldbepalingen.

⁷ Buro Vijn 2012, 5-9.

Provinciaal beleid archeologie en cultuurhistorie

Structuurvisie 2040

Het ruimtelijk beleid van de provincie Noord-Holland is vastgelegd in de 'Structuurvisie 2040 Noord-Holland 2040 –Kwaliteit door veelzijdigheid'. Archeologie is daarin aangewezen als één van de kernkwaliteiten van het landschap. Daarnaast gaat de provincie Noord-Holland uit van een ontwikkelingsgerichte benadering, omdat ook tegenwoordige ruimtelijke ontwikkelingen het landschap vormen, zodat zorgvuldig wordt omgegaan met de bestaande (historische) kenmerken van het landschap. In de bijbehorende Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie heeft de provincie regels geformuleerd omtrent de inhoud van en de toelichting in bestemmingsplannen als er sprake is van provinciaal belang. In een bestemmingsplan moet bijvoorbeeld duidelijk omschreven worden hoe er omgegaan wordt met de cultuurhistorische objecten (waaronder archeologische waarden).

De provincie speelt een belangrijke rol op het gebied van ruimtelijke ordening. Door haar ruimtelijk beleid bepaalt de provincie in belangrijke mate hoe de ruimte in Noord-Holland wordt ingericht. In het licht van de WRO spitst de provinciale rol vanuit cultuur en cultuurhistorie in de ruimtelijke inrichting zich toe op drie terreinen, daar waar de provincie:

- Haar cultuurhistorische provinciaal belang heeft gedefinieerd in de Structuurvisie;
- Wettelijk bevoegd gezag is bij ingrepen die een relatie hebben met cultuurhistorie, bijvoorbeeld bij ontgrondingen of de aanleg van provinciale wegen;
- Initiatiefnemer is bij projecten van het Rijk een (beschermende) taak hebben verkregen, zoals bij de nationale landschappen en Unesco-gebieden.

Op provinciaal niveau is het beleidskader en de leidraad Landschap en Cultuurhistorie van belang voor onderhavig bestemmingsplangebied.

Beleidskader en Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

De visie op de gewenste ruimtelijke kwaliteit is vastgelegd in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland.⁸ Deze vernieuwde leidraad is een uitwerking van het in 2006 vastgestelde Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie, dat werd gebruikt als leidraad voor ruimtelijke plannen als bestemmingsplannen, beeldkwaliteitsplannen en structuurplannen. Daarnaast bood het handreikingen aan gemeenten om landschap en cultuurhistorie als uitgangspunt te gebruiken bij planvorming.

De provincie Noord-Holland heeft 10 archeologische gebieden van provinciaal belang gedefinieerd. Het plangebied ligt in een dergelijk gebied: West-Friesland. Als in gebieden van provinciaal belang het maatschappelijk belang dusdanig groot is dat waardevolle archeologische vindplaatsen aangetast moeten worden, vraagt de provincie aan te geven op welke wijze archeologische waarden door compenserende maatregelen in het plan zijn ondergebracht. Bovendien vraagt de provincie de aanwezige waarden te benutten bij de inrichting van een gebied.

Het archeologiebeleid van de provincie Noord-Holland is primair gericht op het behouden van de archeologische waarden in de bodem. Dit is geheel in de 'geest' van het Verdrag van Malta. Voor onderhavig plangebied zijn geen historisch-geografische waarden geformuleerd in de leidraad.

Gemeentelijk archeologiebeleid

In 2012 is door de gemeenteraad van Koggenland de gemeentelijke archeologische beleidskaart vastgesteld. Deze archeologische kaart is in 2012 vervaardigd door Archeologie West-Friesland. In 2016 is de kaart en de bijbehorende toelichting aangescherpt ten behoeve van de herziening Bestemmingsplan Landelijk Gebied. Op de beleidskaart is aangegeven waar de bekende archeologische waarden zich bevinden en welke archeologische verwachtingen er zijn in de

⁸ Provincie Noord-Holland 2018.

categorieën Waarde – Archeologie 1 tot en met 5. De waarden en verwachtingen zijn gecombineerd met een beleidsadvies per zone.

De herziene Monumentenwet verplicht gemeenten om 'rekening te houden met aanwezige of te verwachten archeologische waarden'. Het bestemmingsplan staat hierbij centraal. Hierin worden bouw- en aanlegvoorschriften opgenomen. Indien belangrijke archeologische waarden als gevolg van ruimtelijke ontwikkelingen niet in de bodem behouden kunnen blijven, dient de informatie te worden veiliggesteld d.m.v. een opgraving. De Monumentenwet gaat hierbij uit van een algemene vrijstelling voor ingrepen tot 100 m², maar biedt de gemeente ook de nodige beleidsruimte om haar eigen afweging te maken. De gemeente Koggenland wil van deze mogelijkheid gebruik maken.

Ter bescherming van de archeologische waarden kunnen burgemeester en wethouders, als daar op basis van een archeologisch onderzoek aanleiding toe bestaat, voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning voor het bouwen. Daarnaast is een omgevingsvergunning vereist voor werkzaamheden waarbij de grond wordt geroerd. De bescherming van archeologische waarden wordt geregeld via een dubbelbestemming. Deze dubbelbestemming geldt voor die locaties die op basis van de Beleidskaart Archeologie een hoge archeologische waarde of een hoge archeologische verwachting hebben.

Het bestemmingsplangebied Tuindersweijde kent op de (herziene) Beleidskaart Archeologie geen dubbelbestemmingen.

7. Conclusie

Het staat in de planning om woningbouw te realiseren op de locatie Tuindersweijde in Obdam. Ten behoeve van de ruimtelijke onderbouwing voor het nieuwe bestemmingsplan is onderhavig adviesdocument opgesteld.

Het grootste deel van het plangebied is reeds vrijgegeven met betrekking tot de archeologie. Een kleiner deel valt samen met een zone waaraan een vrijstellingsgrens van 20.000 m² (en een dieptegrens van 40 cm) is gekoppeld. Hier geldt een lage tot zeer lage verwachting voor archeologische vindplaatsen uit alle perioden. Het plangebied valt met ca. 29.000 m² binnen deze zone.

Aan de westzijde valt het plangebied met ca. 90 m² samen met de historisch-geografisch waardevolle dijkkring die op de Middel Braak gelopen heeft. Hieraan is op de archeologische beleidskaart een vrijstellingsgrens van 100 m² gekoppeld. Deze grens zal niet worden overschreden. Op het AHN is zichtbaar dat de dijkkring niet meer volledig intact is.

8. Advies

Voor het overgrote deel van het plangebied geldt vanuit archeologisch oogpunt geen beperking ten aanzien van de geplande woningbouw. Na realisatie van de nieuwbouw is het niet noodzakelijk om voor het plangebied een dubbelbestemming Waarde-Archeologie op te nemen. Nader archeologisch onderzoek is in het kader van de Archeologische Monumentenzorg niet noodzakelijk.

Archeologie West-Friesland adviseert voor de locatie Tuindersweijde op basis van de lage archeologische verwachting de dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie 5' te laten vervallen in het bestemmingsplan.

De dijkkring rondom de Middel Braak is van historisch-geografische waarde, maar deze is niet meer volledig intact en zal door het nieuwbouwplan Tuindersweijde niet onevenredig worden verstoord. De vrijstellingsgrens van 100 m² wordt niet overschreden. Ook ter hoogte van de dijkkring hoeft geen dubbelbestemming archeologie te worden opgenomen in het bestemmingsplan.

Voor het opstellen van de ruimtelijke onderbouwing kan de voorgestelde tekst uit paragraaf 6 worden gebruikt.

De vrijgave zal ook worden verwerkt op de beleidskaart archeologie van de gemeente Koggenland.

Indien bij de realisatie van de woonwijk archeologische vondsten/waarnemingen worden gedaan dienen deze wel alsnog te worden veiliggesteld. Indien archeologische resten worden aangetroffen dient contact te worden opgenomen met de regio-archeoloog/Archeologie West-Friesland.

9. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Bestemmingsplan Landelijk Gebied. NL.IMRO.1598.BPLGKoggenland-va01. Vastgesteld: 27-07-2013.
www.ruimtelijkeplannen.nl

Boekema, Y. 2009. Archeologisch onderzoek Westfriisaweg, Inventariserend Veldonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten 700*. Grontmij, Assen.

Buro Vijn, 2012. Beeldkwaliteitplan Landelijk Gebied Koggenland. (Code 1013804 / november 2012).

Eijk, J.H.M. van, 2004. Plangebied polder Obdam, gemeente Obdam; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkenning). *RAAP-notitie 884*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Gemeente Koggenland, 2012. Beleidskaart Archeologie (vastgesteld door de gemeenteraad in 2012).

Groot, A.S. & C.M. Soonius, 2019. Archeologisch & Cultuurhistorisch Advies BP Tuindersweijde, Obdam, Gemeente Koggenland (adviesnummer 19195), Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Leijnse, K., 2006. Plangebied Hofland II, gemeente Obdam; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie 1510*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Provincie Noord-Holland, 2018. Leidraad Landschap en Cultuurhistorie(<https://leidraadlc.noord-holland.nl/ensembles/west-friesland-midden>)

Soonius, C.M., 2011. Plangebied Tuindersweijde te Obdam , gemeente Koggenland; Archeologisch Bureauonderzoek. *West-Friese Archeologische Rapporten 24*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Soonius, C.M., S. Gerritsen, & D. Duijn, 2016. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Koggenland 2016. *Westfriese Archeologische Notitie (WAN) 15*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Westfries Archief

10. Geldigheid

Indien de (bodemroerende) plannen voor dit project worden gewijzigd na advisering, dan dienen de nieuwe plannen te worden voorgelegd aan Archeologie West-Friesland, zodat deze opnieuw kunnen worden beoordeeld. Het voorgaande advies vervalt daarmee.

Deze archeologische quickscan heeft een geldigheid van **2 jaar**. Na verloop van deze periode wordt het advies ongeldig en dient bij ontwikkelingen een nieuw archeologisch advies te worden aangevraagd. Dit geldt ook voor ongewijzigde bouwplannen.

Bovenstaand archeologisch advies is daarmee geldig tot:

21-07-2023